

dr hab. Adam Czerniak, prof. SGH
Kolegium Gospodarki Światowej
Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

Recenzja w postępowaniu habilitacyjnym dr. Mateusza Tomal

Podstawą przygotowania recenzji jest uchwała Rady Dyscypliny Ekonomia i Finanse Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie nr DEF/2025/92 z dnia 17 marca 2025 r., zgodnie z którą zostałem powołany na recenzenta w komisji habilitacyjnej w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego Panu dr. Mateuszowi Tomal w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia i finanse.

Podstawą prawną dla prowadzonego postępowania habilitacyjnego są art. 219-221 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2024 r. poz. 1571 z późn. zm.) oraz uchwała Senatu Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie nr 54/2019 z dnia 23 września 2019 r. w sprawie zasad postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie (z późn. zm.).

Niniejsza recenzja składa się z pięciu sekcji. W pierwszej sekcji przedstawiłem ocenę spełnienia pierwszego kryterium formalnego, tj. posiadania stopnia doktora. W drugiej przedstawiłem ocenę formalną i merytoryczną spełnienia drugiego kryterium formalnego, tj. posiadania w dorobku osiągnięcia naukowego, stanowiącego znaczny wkład w rozwój dyscypliny ekonomia i finanse. W trzeciej sekcji omówiłem ocenę spełnienia trzeciego i ostatniego kryterium ustawowego, tj. wykazywania się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni lub instytucji naukowej, w szczególności zagranicznej. W czwartej sekcji przedstawiłem ocenę pozostałych elementów przedstawionych przez dr. Mateusza Tomal we wniosku o przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego. W sekcji piątej przedstawiłem konkluzję recenzji.

1. Kryterium posiadania stopnia doktora

Zgodnie z art. 219 ust. 1 pkt. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2024 r. poz. 1571 z późn. zm.) stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która posiada stopień doktora. Zgodnie z załącznikiem 2. wniosku z dnia 2 stycznia 2025 r. o przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego dr Mateusz Tomal uzyskał stopień naukowy doktora nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia i finanse w dniu 18 listopada 2019 r., co spełnia ustawowy warunek formalny.

2. Kryterium znacznego wkładu w rozwój dyscypliny

Zgodnie z art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2024 r. poz. 1571 z późn. zm.) stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej:

- a) 1 monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a cytowanej ustawy, lub
- b) 1 cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopiśmie naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych, które w roku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b cytowanej ustawy, lub
- c) 1 zrealizowane oryginalne osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne lub artystyczne.

Zgodnie z wnioskiem z dnia 2 stycznia 2025 r. o przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego dr Mateusz Tomal przedstawił trzy osiągnięcia naukowe, tj. osiągnięcie główne i dwa osiągnięcia dodatkowe, stanowiące podstawę ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego. Z racji tego, że kryterium ustawowe mówi o co najmniej jednym osiągnięciu naukowym a pomiędzy poszczególnymi literami pkt. 2 ust. 1 ustawy występuje spójnik „lub” to w mojej ocenie dopuszczalne jest przedstawienie kilku osiągnięć naukowych, a ustawowe kryterium znacznego wkładu w rozwój dyscypliny musi spełniać, co najmniej jedno z przedstawionych osiągnięć. W związku z powyższym dokonałem osobnej oceny każdego z przedstawionych przez habilitanta osiągnięć naukowych. Wyniki przeprowadzonej oceny zostały przedstawione poniżej w podziale na ocenę, czy przedstawione osiągnięcie spełnia formalne wymogi ustawowe i może zostać poddane ocenie merytorycznej, oraz samą ocenę merytoryczną, czy osiągnięcie stanowi znaczny wkład w rozwój dyscypliny ekonomia i finanse.

2.1 Ocena osiągnięcia głównego

Ocena wymogu formalnego

Pierwsze przedstawione osiągnięcie to monografia naukowa pt. *“The Endowment Effect and Housing Markets. Theory and Evidence from Poland”*, która została opublikowana przez wydawnictwo Routledge w 2025 roku w serii Routledge Studies in International Real Estate (ISBN: 978-1-032-83338-5 w wersji drukowanej). Praca liczy 123 strony i obejmuje wprowadzenie, trzy rozdziały merytoryczne, z których każdy zakończony jest bibliografią, oraz zakończenie i indeks rzeczowy. Monografia została zrecenzowana przez dwóch anonimowych recenzentów.

W rozdziale pierwszym dr Mateusz Tomal dokonuje systematycznego przeglądu badań dotyczących efektu posiadania (ang. *endowment effect*) w sektorze nieruchomości mieszkaniowych, celem identyfikacji istniejących luk badawczych. Zgodnie z przedstawionymi wynikami badań, literatura dotycząca efektu posiadania na rynku nieruchomości obejmuje zaledwie kilkanaście artykułów naukowych przedstawiających wyniki badań empirycznych, prowadzonych głównie w Chinach, Australii, USA, Wielkiej Brytanii oraz RPA. Autor dokonuje podziału literatury względem przyjętego paradygmatu badawczego, tj. paradygmatu wymiany, w którym efekt posiadania manifestuje się niższą skłonnością właścicieli do zmiany miejsca zamieszkania oraz paradygmatu wyceny, w którym efekt posiadania przejawia się w istotnej rozbieżności między minimalną ceną oczekiwaną przez sprzedających (WTA) a maksymalną gotowością płać kupujących (WTP). Autor analizuje źródła tej rozbieżności (awersja do straty, przywiązanie emocjonalne, odniesienia społeczne, ograniczenia informacyjne itp.), a także wyzwania metodologiczne dotyczące pomiaru efektu posiadania na złożonych rynkach o silnej segmentacji, jakim jest m.in. rynek mieszkaniowy.

W drugim rozdziale monografii dr Mateusz Tomal przedstawia własny model teoretyczny efektu posiadania na rynku mieszkaniowym. Model uwzględnia rozróżnienie między rynkiem pierwotnym i wtórnym oraz segmentami sprzedaży i najmu. Autor wykazuje, że najsilniejszy efekt posiadania powinien występować w przypadku sprzedaży na rynku wtórnym, gdy właściciel jest jednocześnie użytkownikiem nieruchomości. Słabszych efektów spodziewa się w segmencie najmu oraz na rynku pierwotnym (dobra o charakterze wymiennym). W modelu centralną rolę odgrywają „punkty odniesienia” (ang. *reference points*): cena nabycia, oczekiwana cena rynkowa, faza cyklu koniunkturalnego, czynniki kulturowe oraz lokalizacja.

Empiryczna część pracy, przedstawiona w rozdziale 3, opiera się na badaniu typu „lab-in-the-field” przeprowadzonym wśród polskich właścicieli i najemców. Dr Mateusz Tomal zaprojektował eksperyment zgodnie z zasadami metody wyceny warunkowej (CVM), adaptując do uwarunkowań polskich i celu badawczego przeprowadzone wcześniej eksperymenty, w tym m.in. te opisane w pracy Bao i Gong (2016). Uzyskane wyniki wskazują na istnienie efektu posiadania na polskim rynku mieszkaniowym: średnia rozbieżność między WTA a WTP wyniosła ok. 12% w przypadku sprzedaży i 8% w najmie, a najsilniejszy efekt dotyczył uczestników rynku wtórnego oraz osób traktujących mieszkanie jako dobro konsumpcyjne. Nie wykazano jednoznacznych zależności pomiędzy fazą cyklu koniunkturalnego na rynku mieszkaniowym a nasileniem efektu. Pracę zamyka zakończenie, w którym dr Mateusz Tomal zawarł rekomendacje praktyczne.

Monografia ta spełnia zatem formalne wymogi ustawowe, gdyż stanowi monografię naukową oraz została wydana w wydawnictwie uwzględnionym w wykazie wydawnictw publikujących recenzowane monografie naukowe na poziomie II (ocena za komunikatem Ministra Edukacji i Nauki z dnia 22 lipca 2021 r.).

Ocena znacznego wkładu w rozwój dyscypliny

Przedstawiona monografia ma charakter nowatorski, jest bowiem pierwszą pracą całościowo opisującą problematykę efektu posiadania na rynku nieruchomości mieszkaniowych. Ma ona wartość zarówno dzięki uporządkowaniu istniejącego stanu wiedzy i badań w tym obszarze, jak też dzięki wkładowi do teorii ekonomii poprzez przedstawienie konceptualizacji teoretycznej wpływu efektu posiadania na preferencje aktorów rynku mieszkaniowego – kupujących, sprzedawców, wynajmujących oraz najemców. Dodatkową zaletą monografii jest opis autorskich, pierwszych przeprowadzonych w Polsce, kompleksowych badań efektu posiadania na rynku mieszkaniowym, w podziale na jego poszczególne segmenty. Oznacza to, że praca stanowi istotny wkład w rozwój dyscypliny ekonomia i finanse w wymiarze krajowym i międzynarodowym, a kolejne badania w tym zakresie z dużym prawdopodobieństwem będą opierały się na przedstawionych w monografii analizach teoretycznych i empirycznych.

Niemniej jednak należy wskazać, że zakres wkładu omawianej monografii w rozwój dyscypliny ekonomia i finanse, który został przedstawiony w tabeli 2. autoreferatu dr. Mateusza Tomal jest w mojej ocenie nieuzasadnienie szeroki i stanowi wyolbrzymianie własnych osiągnięć. W pierwszej kolejności samo usystematyzowanie wiedzy w zakresie istoty efektu posiadania oraz przede wszystkim usystematyzowanie wiedzy w zakresie podstawowych statystyk opisujących polski rynek mieszkaniowy nie stanowi wkładu do dyscypliny, a nawet nie jest niczym nowym, ponieważ takie opracowania można znaleźć w literaturze przedmiotu (Marzilli Ericson, Fuster 2014; Samorek, Cichocki 2023). Również usystematyzowanie wiedzy w zakresie badań nad efektem posiadania na rynku nieruchomości mieszkaniowych nie spełnia definicji wkładu do nauki, gdyż mimo bezprecedensowości tego typu przeglądu, nie stanowi on wartości samej w sobie, bo mamy do czynienia, jak sam habilitant wskazuje, z dość niewielkim obszarem badawczym, a przegląd

literatury jest niezbędnym elementem poprzedzającym każde dobrze metodycznie przeprowadzone badanie naukowe.

Nieuzasadnione jest również deklarowanie przez dr Mateusza Tomal, że „opracował” teoretyczny model występowania efektu posiadania oraz eksperyment wraz z procedurą modelowania ekonometrycznego umożliwiające oszacowanie wielkości tegoż efektu. Zarówno model teoretyczny, jak i metoda badania empirycznego stanowią rozwinięcie istniejących i ugruntowanych w ekonomii narzędzi badawczych (m.in. Bao, Gong 2016). Informacja ta znajduje się w ocenianej monografii, ale już w autoreferacie informacja ta stanowi tylko wzmiankę i to tylko przy omówieniu procedury badania eksperymentalnego. W mojej ocenie uczciwe byłoby precyzyjne wskazanie recenzentom, jakie elementy metody zostały zaczerpnięte z wcześniejszych prac, a na czym polegało novum metodyczne. Przeprowadzone przeze mnie dokładne porównanie modeli teoretycznych oraz metod badawczych wskazuje, że praca dr. Tomal miała faktycznie elementy nowatorskie polegające przede wszystkim na rozszerzeniu badania na poszczególne segmenty rynku, dodania dodatkowych kryteriów badawczych (por. ocena osiągnięcia dodatkowego 1) oraz dostosowania go do polskich uwarunkowań strukturalnych i instytucjonalnych.

2.2 Ocena osiągnięcia dodatkowego 1

Ocena wymogu formalnego

Drugie przedstawione osiągnięcie naukowe to cykl artykułów naukowych, na który składają się trzy publikacje:

1. Tomal, M. (2024). How to weaken the endowment effect in the housing market? The role of behavioral interventions. *Real Estate Management and Valuation*, 32(4), 96–104.
2. Tomal, M. (2024). Real estate brokerage and endowment effects in the housing market: Evidence from Poland. *International Journal of Strategic Property Management*, 28(3), 143–151.
3. Tomal, M. (2024). The endowment effect and housing studies: The role of multiple reference points. *Critical Housing Analysis*, 11(2), 184-193.

Artykuł pierwszy "How to weaken the endowment effect in the housing market? The role of behavioral interventions" został wydany w czasopiśmie *Real Estate Management and Valuation*, które jest otwartym kwartalnikiem naukowym poświęconym zagadnieniom analizy rynku nieruchomości, które w wykazie czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych otrzymało 70 pkt. i zostało przypisane do dyscyplin inżynieria lądowa, geodezja i transport, nauki o rodzinie, geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna, nauki o zarządzaniu i jakości oraz stosunki międzynarodowe (ocena za komunikatem Ministra Nauki z dnia 5 stycznia 2024 r.). Oznacza to, że czasopismo to nie widnieje w wykazie czasopism powiązanych z dyscypliną ekonomia i finanse, której dotyczy wnioszek o przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego dr. Mateuszowi Tomal. Należy jednak zwrócić uwagę, że zakres tematyczny czasopisma w pełni pokrywa się z tematyką badawczą habilitanta, a zatem powyższe uchybienie nie ma w mojej ocenie istotnego wpływu na ocenę spełnienia wymogu formalnego, a sama tematyka badawcza mieści się bez wątpienia w dyscyplinie ekonomia i finanse.

W artykule poddano analizie siłę efektu posiadania na rynku mieszkaniowym oraz skuteczność wybranych interwencji behawioralnych w osłabianiu tego zjawiska. Na podstawie eksperymentu z udziałem polskich respondentów wykazano, że wyraźne wskazanie rynkowej wartości

mieszkania wraz z okazaniem odpowiedniej wizualizacji istotnie zmniejsza, choć nie eliminuje efektu posiadania: luka WTA–WTP obniża się po interwencji z 7,01% do 2,48%. Wyniki te sugerują, iż narzędzia zwiększające świadomość i racjonalność decyzji stron transakcji mogą być skuteczne w ograniczeniu behawioralnych barier na rynku mieszkaniowym. Badanie podkreśla również znaczenie polityki publicznej ukierunkowanej na transparentność cen transakcyjnych dla poprawy efektywności rynku.

Artykuł drugi "Real Estate Brokerage and Endowment Effects in the Housing Market: Evidence from Poland" został opublikowany w czasopiśmie *International Journal of Strategic Property Management*, które publikuje przede wszystkim interdyscyplinarne badania z zakresu zarządzania nieruchomościami. W wykazie czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych czasopismo otrzymało 70 pkt. i zostało przypisane do dyscyplin inżynieria lądowa, geodezja i transport, nauki o rodzinie, geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna, nauki o bezpieczeństwie, nauki o zarządzaniu i jakości oraz stosunki międzynarodowe (ocena za komunikatem Ministra Nauki z dnia 5 stycznia 2024 r.). Oznacza to, że czasopismo to nie widnieje w wykazie czasopism powiązanych z dyscypliną ekonomia i finanse, której dotyczy wnioszek o przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego dr. Mateuszowi Tomal. Należy jednak zwrócić uwagę, że zakres tematyczny czasopisma w pełni pokrywa się z tematyką badawczą habilitanta, a zatem powyższe uchybienie nie ma w mojej ocenie istotnego wpływu na ocenę spełnienia wymogu formalnego, a sama tematyka badawcza mieści się bez wątplenia w dyscyplinie ekonomia i finanse.

Celem artykułu jest empiryczna ocena wpływu udziału agentów nieruchomości w transakcjach na rynku mieszkaniowym na skalę efektu posiadania. Główną część artykułu stanowi opis wyników eksperymentów, zgodnie z którymi obecność pośredników nie zmniejsza, a często wręcz wzmacnia efekt posiadania. Zdaniem dr. Mateusza Tomal jest to efekt postrzegania, zwłaszcza przez sprzedających, prowizji płaconej pośrednikom jako straty wymagającej kompensacji. Średnia luka WTA–WTP wzrasta w przypadku korzystania z usług agenta, szczególnie gdy tylko sprzedający angażuje pośrednika. Rezultaty wskazują, iż tradycyjny model rozliczania agentów o prowizyjnym charakterze nie przyczynia się do zwiększenia efektywności rynku mieszkaniowego, a wręcz może potęgować bariery behawioralne i przyczyniać się do zawyżania cen ofertowych.

Artykuł trzeci "The Endowment Effect and Housing Studies: The Role of Multiple Reference Points" został opublikowany w wydawanym przez Instytut Socjologii Czeskiej Akademii Nauk recenzowanym czasopiśmie naukowym *Critical Housing Analysis*, specjalizującym się w przedstawianiu krytycznych oraz innowacyjnych badań nad mieszkalnictwem. W wykazie czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych czasopismo otrzymało 100 pkt. i zostało przypisane do dyscypliny ekonomia i finanse, a także do dyscyplin etnologia i antropologia kulturowa, architektura i urbanistyka, inżynieria środowiska, górnictwo i energetyka, geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna, nauki socjologiczne oraz stosunki międzynarodowe (ocena za komunikatem Ministra Nauki z dnia 5 stycznia 2024 r.).

Artykuł przedstawia wyniki badań nad deklarowanym przez uczestników rynku mieszkaniowego wpływem punktów odniesienia na skalę efektu posiadania. Przegląd literatury oraz rezultaty eksperymentu empirycznego przeprowadzonego przez dr. Mateusza Tomal w Polsce wskazują, że zarówno sprzedający, jak i kupujący deklarują, że uwzględniają wiele punktów odniesienia – takich jak cena oczekiwana, cena zakupu, lokalizacja, normy społeczne czy koszty pośrednictwa. Wyniki pokazują, że dla uczestników rynku najważniejsze są informacje o cenach, własności i związane z obecnością agenta nieruchomości. Zdaniem autora wieloreferencyjność jest kluczowa dla

występowania efektu posiadania oraz powinna być uwzględniana w dalszych modelach teoretycznych i badaniach nad rynkiem nieruchomości.

W mojej ocenie cykl stanowiący osiągnięcie dodatkowe 1 spełnia zatem formalne wymogi ustawowe, gdyż stanowi serię artykułów powiązanych tematycznie ze sobą oraz z monografią stanowiącą osiągnięcie główne, z których każdy został zrecenzowany i wydany w wydawnictwie uwzględnionym w wykazie czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych (ocena za komunikatem Ministra Nauki z dnia 5 stycznia 2024 r.). Formalną wadą tego osiągnięcia jest brak przypisania dwóch z trzech czasopism, w których zostały wydane artykuły naukowe do dyscypliny ekonomia i finanse, w której wszczęto przewód habilitacyjny. Zgodnie jednak z przedstawionym powyżej uzasadnieniem wada ta nie wymusza w mojej ocenie odrzucenia tego cyklu artykułów naukowych z przyczyn formalnych.

Ocena znacznego wkładu w rozwój dyscypliny

Ocena wkładu w rozwój dyscypliny osiągnięcia dodatkowego 1 jest nierozzerwalnie związana z oceną wkładu w rozwój dyscypliny osiągnięcia głównego, gdyż recenzowany cykl artykułów jest tematycznie silnie powiązany z monografią naukową i – jak wskazuje sam habilitant – został oddzielony od osiągnięcia głównego z przyczyn formalnych, gdyż ustawa nie dopuszcza uwzględnienia całej monografii w cyklu artykułów naukowych. Z tego względu wszystkie argumenty przemawiające za uznaniem monografii jako znacznego wkładu w rozwój dyscypliny ekonomia i finanse mogą być również zastosowane do oceny osiągnięcia dodatkowego 1. Ponadto w mojej ocenie należy podkreślić, że artykuły są anglojęzyczne i zostały opublikowane w otwartym dostępie w renomowanych czasopismach z dziedziny mieszkalnictwa, co zwiększa szanse na cytowanie badań przez naukowców z całego świata. Taki sam efekt w mojej ocenie ma udostępnienie przez dr. Mateusza Tomal wszystkich pozyskanych w trakcie eksperymentów danych w otwartych repozytoriach danych.

Mimo, że nie stanowi to kryterium ustawowego, warto nadmienić, że wyniki przeprowadzonych badań mają również implikacje praktyczne, w tym zwłaszcza dla projektowania polityki mieszkaniowej w krajach o wysokim przywiązaniu do własności mieszkaniowej, takich jak Polska. Dzięki nim można uzasadnić na gruncie naukowym wymuszanie na uczestnikach rynku zwiększenie transparentności transakcji, w tym poprzez obowiązek publikowania cen ofertowych i cen transakcyjnych nieruchomości. Z powyższych praktycznych względów uważam, że artykuły naukowe wskazane jako osiągnięcie dodatkowe 1 mają większy wpływ na rozwój dyscypliny niż osiągnięcie główne i będą w kolejnych latach cechowały się wyższymi wskaźnikami cytowań niż monografia.

Niemniej jednak, podobnie jak w przypadku osiągnięcia głównego, przy opisie osiągnięcia dodatkowego 1 dr Mateusz Tomal zadeklarował wkład do nauki wyższy od faktycznego. Moje największe zastrzeżenie z autoreferatu budzi określenie, że w artykule drugim autor opracował teoretyczny model oddziaływania uczestnictwa agenta nieruchomości w transakcji mieszkaniowej na intensywność efektu posiadania na mieszkaniowym rynku sprzedaży (s.18 autoreferatu). Uważna lektura treści wskazanego artykułu naukowego pokazuje jednak, że „teoretyczny model” sprowadza się do wskazania czterech możliwych nierówności występujących między zmiennymi WTA i WTA* oraz WTP i WTP*, gdzie asteriskiem oznaczono wartość określonej zmiennej dla uczestnika rynku korzystającego z usług agenta nieruchomości (tabel 1. artykułu drugiego ze s. 145). Co więcej, w trakcie rozważań teoretycznych autor wskazuje, że na gruncie wcześniejszych badań możliwe jest zarówno znalezienie uzasadnienia dla występowania nierówności $WTA > WTA^*$, jak i występowania nierówności odwrotnej $WTA < WTA^*$,

nie wskazując, która z tych sytuacji w jego „modelu teoretycznym” została ostatecznie przyjęta. Nie ma zatem podstaw, aby przyjąć, że opis zależności zaprezentowany w artykule spełnia metodologiczną definicję teoretycznego modelu mechanizmu ekonomicznego (Hardt 2014).

Moje zastrzeżenia budzą również sformułowania deklarujące, że autor „opracował eksperyment”, podczas gdy faktycznie jest to dostosowanie stosowanych wcześniej w literaturze eksperymentów do testowania formułowanych w każdym z artykułów hipotez badawczych.

2.3 Ocena osiągnięcia dodatkowego 2

Ocena wymogu formalnego

Trzecie przedstawione osiągnięcie naukowe składa się z dwóch artykułów naukowych:

1. Tomal, M. (2024). A review of Phillips-Sul approach-based club convergence tests. *Journal of Economic Surveys*, 38(3), 899–930.
2. Tomal, M. (2024). A new time-varying method for club convergence analysis. *Economics and Business Letters*, 9(6), 346.

Artykuł pierwszy „A review of Phillips-Sul approach-based club convergence tests” został wydany w międzynarodowym czasopiśmie *Journal of Economic Surveys* mającym na celu rozpowszechnianie nowych badań w dziedzinie ekonomii, ekonometrii, historii gospodarczej i ekonomii biznesu. W wykazie czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych czasopismo otrzymało 140 pkt. i zostało przypisane do dyscypliny ekonomia i finanse, a także do dyscyplin nauki o rodzinie, geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna, nauki o zarządzaniu i jakości oraz stosunki międzynarodowe (ocena za komunikatem Ministra Nauki z dnia 5 stycznia 2024 r.).

Artykuł stanowi kompleksowy przegląd literatury dotyczącej testów konwergencji klubowej opartych na podejściu Phillipsa-Sula (PS), które znajduje szerokie zastosowanie w badaniach konwergencji gospodarczej, finansowej, ekologicznej oraz zdrowotnej. Autor analizuje rozwój teoretyczny metody, empiryczne zastosowania oraz dostępne narzędzia programistyczne. Omówiono modyfikacje standardowej procedury PS w zakresie ekstrakcji trendu z szeregów czasowych, konstrukcji regresji $\log t$ oraz algorytmów grupowania paneli w kluby konwergencji. Szczególną uwagę poświęcono wpływowi wybranych technik filtracji danych na wyniki uzyskiwane w testach PS, wskazując na konieczność doboru właściwego filtra oraz parametrów.

Na podstawie tego przeglądu dr Mateusz Tomal wyciągnął słuszne, aczkolwiek dość trywialne wnioski, że choć podejście PS jest szeroko stosowane i rozwijane, wciąż istnieje przestrzeń do dalszych badań, szczególnie w zakresie oceny skuteczności proponowanych modyfikacji w badaniach symulacyjnych oraz rozwoju oprogramowania wspierającego nowsze warianty tej metody. Autor zaleca wdrożenie i empiryczną ocenę nowszych rozwiązań w postaci zintegrowanych algorytmów oraz rozwój narzędzi programistycznych, które zwiększyłyby dostępność tych modyfikacji dla badaczy różnych dziedzin.

Artykuł drugi „A new time-varying method for club convergence analysis” został wydany w międzynarodowym czasopiśmie *Economics and Business Letters* prowadzonym przez pracowników Uniersidad de Oviado w Hiszpanii. Jest to jedno z czasopism nakierowanych na szybkie wydawanie krótkich autorskich badań naukowych z całego obszaru ekonomii i zarządzania. W wykazie czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych czasopismo otrzymało 20 pkt. i zostało przypisane do dyscypliny ekonomia i

finanse, a także do dyscyplin nauki o rodzinie, nauki o zarządzaniu i jakości oraz stosunki międzynarodowe (ocena za komunikatem Ministra Nauki z dnia 5 stycznia 2024 r.).

W artykule tym autor proponuje nową autorską metodę ilościową analizy konwergencji klubowej, stanowiącą rozszerzenie klasycznego podejścia PS opisanego w artykule pierwszym. Główna innowacja polega na zastosowaniu lokalnych liniowych regresji $\log t$ oraz dynamicznej identyfikacji klastrow dla każdej jednostki czasu w całym analizowanym okresie, co pozwala na badanie zmian liczby, wielkości, składu klubów konwergencji wraz z wahaniami tempa tejże konwergencji. Metoda umożliwia zatem identyfikację okresów podwyższonej dywergencji oraz zwiększonej dynamiki konwergencji wewnątrz klubów, oferując nowe narzędzie do pogłębionej analizy procesów konwergencji w naukach społecznych i przyrodniczych. Dla zilustrowania praktycznych możliwości, jakie daje nowa metoda, przeprowadzono analizę na danych o PKB per capita dla państw europejskich w latach 1995-2021. Zgodnie z otrzymanymi wynikami liczba, rozmiar oraz struktura klubów konwergencji nie są stałe – ulegają zmianom w odpowiedzi na szoki egzogeniczne i gospodarcze przemiany strukturalne.

Mając na uwadze powyższe jestem zmuszony do wydania negatywnej oceny spełnienia kryterium formalnego przez osiągnięcie dodatkowe 2. Po pierwsze, podane osiągnięcie nie spełnia kryterium cyklu. Typowe cykle powiązanych tematycznie artykułów naukowych zgłaszane w postępowaniach habilitacyjnych składają się z co najmniej 5, a w niektórych przypadkach nawet ponad 10 publikacji. Dwa artykuły, całkowicie oderwane tematycznie od pozostałych zgłoszonych osiągnięć, w tym monografii, z których jeden stanowi wyłącznie przegląd literatury, a drugi krótki opis modyfikacji metody ilościowej, nie mogą być w mojej ocenie nazwane cyklem. Po drugie, mam spore wątpliwości czy zaprezentowane badania mieszczą się w dyscyplinie ekonomia i finanse. Jak sam habilitant wskazuje w artykule pierwszym metoda PS jest szeroko stosowana w wielu dyscyplinach od rolnictwa po nauki o zdrowiu, a badania w obszarze ekonomii stanowią mniejszość wszystkich zastosowań. W mojej ocenie samo pokazanie, że zmodyfikowana metoda ilościowa może być zastosowana do analizy problemu leżącego w obszarze dyscypliny ekonomia i finanse nie daje podstaw do uznania, że sam wkład do nauki jest również w tej dyscyplinie.

Ocena znacznego wkładu w rozwój dyscypliny

Do powyższych wad natury formalnej należy dołożyć zastrzeżenia natury stricte merytorycznej. Przede wszystkim po tak krótkim czasie od publikacji artykułu drugiego nie sposób obiektywnie ocenić faktycznego wpływu przedstawionej w niej metody na rozwój dyscypliny ekonomia i finanse. W mojej subiektywnej ocenie metoda ta nie znajdzie szerokiego zastosowania, przynajmniej w ekonomii, ze względu na ontologię procesów gospodarczych stanowiących przedmiot badań prowadzonych z wykorzystaniem analizy konwergencji klubowej. Zgodnie z wynikiem przeglądu przedstawionego w artykule pierwszym najczęściej metody PS stosuje się do badań nad rozwojem gospodarczym, w tym przede wszystkim różnicami w poziomie dochodów między państwami. Różnice te – zgodnie z wynikami badań przeglądowych (Quah 1996) – mają charakter długofalowy, a procesy konwergencji, w tym procesy konwergencji klubowej analizuje się w średnim i długim horyzoncie czasowym, czyli po pominięciu krótkookresowych cyklicznych wahań aktywności gospodarczej i poziomu dochodów. W rezultacie stworzenie narzędzia, w którym tempo konwergencji oraz liczba i skład klastrow potrafią się diametralnie zmieniać z roku na rok (vide przykład analizy przeprowadzonej w artykule drugim), ma niewielką wartość praktyczną, ponieważ taka wahliwość miernika procesu stoi w sprzeczności z jego zakładaną immanentną naturą. Jak bowiem wytłumaczyć na gruncie ekonomii politycznej kapitalizmu (Rapacki, Czerniak 2018) otrzymane przez dr. Mateusza Tomal wyniki, że w 2003 r. Polska była w

jednym klubie konwergencji z Portugalią, Grecją, Węgrami, Chorwacją i Bułgarią, w 2012 r. z Niderlandami, Belgią, Szwecją, Danią i Słowacją, a w 2021 r. z Irlandią, Luksemburgiem i Litwą?

3. Kryterium istotnej aktywności naukowej

Zgodnie z art. 219 ust. 1 pkt. 3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2024 r. poz. 1571 z późn. zm.) stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

Z przedstawionej przez dr. Mateusza Tomal dokumentacji wynika, że wnioskodawca wykazuje się bardzo wysoką aktywnością naukową prowadzoną w wielu podmiotach naukowych w kraju i zagranicą. Od momentu obrony doktoratu współpracował z Instytutem Socjologii Czeskiej Akademii Nauk, Uniwersytetem w Utrechcie, Uniwersytetem Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie oraz Uniwersytetem Stanowym w Chicago. Efektem tej współpracy były staże badawcze, liczne publikacje naukowe oraz zawiązanie kontaktów, których efekty można dostrzec w nad wyraz wysokiej liczbie recenzowanych publikacji w renomowanych czasopismach międzynarodowych, członkostwie w najważniejszych międzynarodowych towarzystwach naukowych zajmujących się badaniami w obszarze mieszkalnictwa, a przede wszystkim w rzadko spotykanej, nawet u profesorów tytularnych, liczbie członkostw w komitetach redakcyjnych i radach naukowych międzynarodowych czasopism, w tym: „Housing, Theory and Society”, „Critical Housing Analysis”, „Journal of Housing and the Built Environment” czy „Real Estate Management and Valuation”.

W związku z powyższym kryterium to należy uznać za spełnione z nawiązką.

4. Ocena pozaustawowych elementów wniosku habilitacyjnego

Zgodnie z wieloletnią tradycją akademicką w ramach recenzji wniosku habilitacyjnego ocenie podlega również szereg aspektów, które nie znalazły odzwierciedlenia w obecnie obowiązujących regulacjach dotyczących warunków nadania stopnia doktora habilitowanego. Są to całościowa ocena dorobku naukowego opublikowanego po uzyskaniu stopnia doktora, analiza wskaźników parametrycznych, w tym liczby cytowań, ocena współpracy z podmiotami gospodarczymi i aktywności popularyzatorskiej, ocena działalności dydaktycznej, a także ocena jakości samego autoreferatu. I o ile pozytywne lub negatywne oceny w tych obszarach nie mogą przesądzić o poparciu lub odrzuceniu wniosku habilitacyjnego, to mają wpływ na całościową ocenę habilitanta, stąd pozwolę je sobie pokrótce przedstawić.

4.1 Całościowa ocena dorobku naukowego

Całościowy dorobek naukowy dr. Mateusza Tomal opublikowany po uzyskaniu stopnia doktora jest imponujący. Składa się na niego aż 37 publikacji naukowych (35 artykułów, 1 rozdział w monografii, 1 monografia), które zostały wydane w niecałe pięć lat, w większości w renomowanych czasopismach naukowych o zasięgu międzynarodowym. Sam dorobek powstawał w wielu obszarach, w tym zwłaszcza w obszarze badań nad funkcjonowaniem rynku nieruchomości, procesami rozwojowymi jednostek samorządu terytorialnego, ekonomią behawioralną, a nawet zdrowia publicznego. Za bardzo wysoką oceną dorobku przemawia również suma liczby punktów, jakie Ministerstwo Nauki przypisało do każdego z czasopism i wydawnictw, w którym zostały opublikowane te opracowania. Zgodnie z danymi z autoreferatu liczba ta wynosi 3050 pkt., czyli 82,4 pkt. na jedną publikację oraz 610 pkt. na rok. Na uwagę

zasługuje również wysoka cytowalność publikacji – według najnowszych danych liczba cytowań w serwisie Google Scholar¹ wynosi za ostatnie pięć lat 753, a indeks Hirscha za ten sam okres wynosi 17, znajdując się tym samym na poziomie powyżej mediany dla pracowników naukowych zatrudnionych na stanowiskach profesorów uczelni. Wątpliwość budzi jedynie duża liczba cytowań pochodzących z artykułów wydanych w czasopiśmie uznawanych za predatoryjne (m.in. MDPI), co może obniżać jakość wskaźnika cytowań jako miarodajnego parametru oceny dorobku dr. Mateusza Tomal. Należy jednak pamiętać, że czynnik ten pozostaje poza wpływem habilitanta.

4.2 Ocena współpracy z otoczeniem społecznym i gospodarczym oraz aktywność popularyzatorska

Jak na tak rozbudowany dorobek naukowy, zawierający wiele publikacji o wysokim znaczeniu dla praktyki gospodarczej i prowadzenia polityki mieszkaniowej opartej na danych, aktywność pozauczelniana dr. Mateusza Tomal wygląda w mojej ocenie bardzo skromnie. Na plus zaliczam pracę jako rzeczoznawca majątkowy oraz współpracę z ośrodkami analitycznymi działającymi na rynku nieruchomości (StatXplorer, Warszawski Instytut Bankowości, Cenatorium). In minus natomiast liczbę artykułów popularnonaukowych oraz szerokorozumianą aktywność medialną. Jest to jednak zapewne efekt skromności habilitanta, a zatem nie powinno stanowić przedmiotu nadmiernej krytyki.

4.3 Ocena aktywności dydaktycznej

Aktywność dydaktyczną oceniam jako dobrą. Warta odnotowania jest zwłaszcza relatywnie wysoka liczba wypromowanych prac dyplomowych (55) i podyplomowych (18), a nawet jedna wypromowana praca doktorska, której promotorem głównym był dr hab. Artur Wołek, prof. UIK.

4.4 Ocena autoreferatu

Jakość całej dokumentacji wniosku habilitacyjnego, a w szczególności autoreferatu, jest relatywnie niska. Zaletą materiału jest klarowna struktura oraz wysoka czytelność podanych danych, ale jest to nie tyle zasługa dr. Mateusza Tomal, co szczegółowych wytycznych Rady Doskonałości Naukowej i praktyki akademickiej. Wadami przedstawionych komisji dokumentów są w szczególności: (1) liczne błędy językowe (fleksja, literówki, interpunkcja), (2) błędne tłumaczenia terminów anglojęzycznych (np. tłumaczenie „brokerage commission” jako „komisję” agentów nieruchomości), (3) błędy składu (puste strony w wydrukowanych dokumentach, niezgodna numeracja części, niezgodna numeracja publikacji), (4) błędy metodologiczne (tworzenie zagnieżdżonych „drzew” hipotez, pisanie o „potwierdzaniu” hipotez, podczas gdy były one jedynie testowane (Boumans, Davis 2015)), (5) błędy formalne (wskazywanie, że jakieś deklarowane osiągnięcia mają charakter główny, a jakieś dodatkowy, podczas gdy ustawa nie różnicuje osiągnięć), (6) niewłaściwe rozłożenie akcentów (zbyt duża koncentracja na opisie pozostałych artykułów naukowych kosztem opisu osiągnięć wskazanych do oceny). Wszystkie te błędy niepotrzebnie negatywnie rzutują na całościowy odbiór wniosku, którego zawartość merytoryczna jest co do zasady dobra, a w niektórych obszarach nawet wybitna.

¹ <https://scholar.google.pl/citations?user=4vSFq-4AAAAJ&hl=pl&oi=ao> [data dostępu: 20.07.2025]

5. Konkluzja

Podsumowując opis moich ocen osiągnięć naukowych oraz aktywności naukowej dr. Mateusza Tomal stwierdzam, że zostały spełnione kryteria uzyskania stopnia doktora habilitowanego określone w art. 219 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2024 r. poz. 1571 z późn. zm.). Habilitant posiada stopień doktora, ma w dorobku osiągnięcia naukowe stanowiące znaczny wkład w rozwój dyscypliny ekonomia i finanse, a także wykazał się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni lub instytucji naukowej, w szczególności zagranicznej. W związku z tym jednoznacznie popieram wniosek habilitanta o nadanie mu stopnia doktora habilitowanego.

Bibliografia

Bao, H. X., & Gong, C. M. (2016). Endowment effect and housing decisions. *International Journal of Strategic Property Management*, 20(4), 341-353.

Boumans, M., Davis, J. (2015). *Economic Methodology. Understanding Economics As A Science*, Palgrave Macmillan.

Hardt, Ł. (2014). Modele mechanizmów i ich rola w wyjaśnianiu w ekonomii. *Ekonomia. Rynek, Gospodarka, Społeczeństwo*, (37), 79-104.

Marzilli Ericson, K. M., & Fuster, A. (2014). The endowment effect. *Annu. Rev. Econ.*, 6(1), 555-579.

Rapacki, R., & Czerniak, A. (2018). Emerging models of patchwork capitalism in Central and Eastern Europe: empirical results of subspace clustering. *International Journal of Management and Economics*, 54(4), 251-268.

Samorek, B., & Cichocki M. (2023). *Polski rynek nieruchomości mieszkaniowych*, Badania Obserwatorium Polityki Miejskiej, Instytut Rozwoju Miast i Regionów, Warszawa–Kraków.

Quah, D. T. (1996). Empirics for economic growth and convergence. *European economic review*, 40(6), 1353-1375.